

יובל חן | כל סוסי העץ רצים במעגל

אוצר: גלעד אופיר

באיזה אופן נקשר הנרטיב של היוצר עם הנרטיב של המתבונן, ובאיזה אופן נשען הצילום המקומי על הווייה ישראלית משותפת? האם ההווייה הזאת אמתית או מדומיינת? האם יש לנו נרטיב חזותי משותף, מאגר חוויות קולקטיבי שמרכיב את הזיכרון החזותי שלנו, והאם זה המתבונן בו יכול לבנות סביבו נרטיב אחר, שייגע בדרכו בחוויית החיים המקומית?

סדרות הצילום של יובל חן המוצגות בתערוכה - פרי עבודה נמרצת וממוקדת מן השנים האחרונות - מתאפיינות במתח שבין קרבה ופמיליאריות לריחוק והזרה. במישור אחד הן מתכתבות עם המושג 'צילום/כרוניקה', שטבע בזמנו העורך ומבקר האמנות אדם ברוך. ברוך, שראה בצילום יצירה אישית ואמצעי למעורבות בדילמות המגוונות של החברה הישראלית וביחסיה המרובדים עם המרחב, עם המקום ועם הזמן, הדגיש את מעמדו המרכזי של הצילום בעיתונות והצביע על היחס הדיאלקטי בינו ובין הטקסט. המישור השני בעבודתו של חן מתמקד במעגל החברתי האישי שלו ובוחן בעין רגישה את מערכות היחסים עם מעגל החברים שלו, שהוא בעיניו חלק ממשפחתו. עבודותיו הן תוצר של מפגש מתוכנן, מלאכותי ואישי עם חברים ומשפחותיהם, שמתרחש בכל פעם במקום אחר ועל רקע תפאורה אחרת, מוכרת וזרה כאחד. הצילום ה'כפוי' שלו, המאחד זמן ותוכן אנושי, קורא למתבונן לתהות על התבניות השגורות ביחסיו עם אחרים ועם הסביבה ועל התבניות שמחברות בין הזיכרון האישי והקולקטיבי שהוא חלק ממנו.

העבודות מכוונות ביודעין למעין מכנה משותף, שהמושגים 'ארץ', 'אדמה', 'נוף', 'עץ', 'מבנה נטוש', 'אנדרטה', 'חברות' ו'משפחה' הם חלק ממנו. אל תוך המרחב הזה מביא חן את הקרקע האישית של חייו, את התוואי החושי של ילדותו ובגרותו ואת האנשים שהוא קרוב אליהם, מהיחידה הצבאית, מהצוות ומפרקים אחרים בחייו. סיפורי חייהם הם במובנים רבים גם סיפור חייו.

על החברים מהצוות אומר חן שהם משפחה "בשר ודם", משפחה של חיים ומוות, של רגעים וזיכרונות מחוללי קרבה אך גם של רגעי ריחוק בלתי נמנע, משום שחייהם של כל אחת ואחד מהם נשאו אותם למקומות אחרים. לכן, פרויקט הצילום שהם זומנו אליו אינן 'איחוד מחדש' או 'פגישת מחזור'. כל משפחה מצולמת על רקע אחר שנבחר מסיבות והקשרים שחן מעלה על פני השטח, עבורם ועבורו. מצד אחד הפגישה אתם אישית מאוד - קודמים לה שיחות, הסברים,

שאלות, חששות ופחדים מחשיפה, מאיך יגיבו הילדים - והיא אינה בגדר הזדמנות להציג אחדות, אולי היא מציעה את ערך ההמשכיות והרצף. המצולמים הם בני-אדם אינדיווידואלים - גברים, נשים, ילדים, אלה המשותפים ואלה מזוגיות קודמת - והתצלומים אכן תוהים על שאלת האינדיווידואליות שלהם בתוך המשפחה ומחוצה לה, על הצורך שלהם בקרבה ואינטימיות ועל הכוחות המפרידים שמניעים מתחים גלויים וסמויים המזינים בתורם את התמונות.

הצילום של חן מציע מפגש של חישה ואחיזה עם הממשות מנקודת מבט בוגרת וילדית כאחד. זיכרונות ילדות, שהוא שב ומזכיר, ממלאים תפקיד משמעותי בהתחברותו למקומות ולאנשים. דרכם הוא גם בוחן תחושות של ניכור וקרבה בין חברים, בני-זוג וילדים. נושא המשפחה הגרעינית מעסיק אותו במיוחד והיא בליבת תהליך העבודה שלו. חן מתבונן עליה, צולל לתוכה, וחוקר את התנסותו האישית בתוכה ואת האופן שבו המעגל הרחב של חבריו חווה אותה - כל אחד והסיפור האישי שלו.

חן מרבה להזכיר סצנות קולנועיות, סרטים שהשפיעו עליו כמו "8 וחצי" של פליני (1963) ו"אבק כוכבים" של מת'יו ווהן (2007). נקודת החיבור בין הסרטים לסצנות המבוימות של תצלומיו היא השניות או הבו-זמניות של ריאליזם, זיכרון, פנטזיה והרגש המגולם בהם, אשר צירופם יחד מייצר עולם משל עצמו. כך למשל, כמו החומה שיש לעבור ב"אבק כוכבים" על מנת להגיע לממלכה מדומיינת אחרת, גם הסצנות שחן בונה בהשתתפות חבריו-שחקניו ובני משפחותיהם חוצות רבדים של זמן ומקום ומספרות סיפור חדש.

מצב הצילום היום מרתק. לאורך זמן רב עולות שאלות על היחס שבין מציאות, טכנולוגיה, מציאות וירטואלית, היפר-מציאות ומושגי זמן שונים. במקביל, הצילום גם מתרחב למעגלי עשייה ויצירה חומריים, פלסטיים ופואטיים. יש בכוחו להפנות עמדה ביקורתית כלפי העולם ולהשפיע על השיח הגלובלי. ככזה הוא יוצא אל התרבות העכשווית, בודק מחדש נושאים כגון ניכור בעידן הדיגיטלי ועל חברה שוויתרה על פרטיותה באופן חסר תקדים. הוא מצביע על תחושות הבדידות, הפחד והאלמוניות במרחב הווירטואלי האישי כמו במרחבים הפוליטיים והכלכליים שאינם בשליטתנו. בהקשר הפרטי בולטת חדירתה של הטכנולוגיה אל חיינו האישיים והבנייתה של זהות-המסך או של מסך הזהות שלנו. בפער ההולך ומתרחב בין האמיתי לוורטואלי אנו לומדים לייצר גרסה חלופית של עצמנו אל מול העולם. גם הזהות הקולקטיבית מושפעת ממצב הדברים הזה, בעולם שבו מצד אחד מבנים פוליטיים מתמוטטים ואוכלוסיות שלמות מהגרות ומאבדות את זהותן, ומצד אחר הלאומנות או הזהות הלאומית עולה ומתחזקת. לנגד עינינו נפערים מתחים בין המרחב הקולקטיבי לתודעה האישית בתנאים של סכסוך, אלימות, אכזריות וטרור.

מנגד, העבודות המוצגות בתערוכה ודרך עבודתו של חן בכלל, מתעקשות על חיוניותם ושימורם של הזיכרונות הפרטיים והמשותפים, על חיפוש שאולי הוא רומנטיציסטי ביסודו, אחר מקום, גוף, גזע עץ שיוצר נוף, שמסמנים דבר שאפשר

להבינו בלי מילים והוא הכי קרוב אלינו, דבר שמעניק ביטחון ותחושה ודאית של שורשיות, של המשכיות ושל מהות אמתית. כצלם עיתונות שנע דרך קבע בין מרחבים ציבוריים לפרטיים ובתוך מרחבים של תקשורת, מידע וייצוגי מציאות מלאכותיים, חן מודע היטב למושגי המפתח של האתוס הישראלי, כגון צבא וחברות, עבודה, כסף, משפחה, הארץ הזאת, המלחמות האינסופיות, אתרי הקרבות והזיכרון מימי שאול ודוד המלך בעמק יזרעאל ועד המציאות הפוליטית העכשווית המתקשרת באינספור ערוצים, ומעסיקה את כולנו, עד זרא, מדי יום. תצלומיו מבטאים באופן הכן ביותר את הכמיהה אל נופו וצילו של העץ, המנחם והמרגיע, שמעניק חושניות ורגיעה ולו זמנית, לטבע ולחיים.